

انسان در تراز قرآن

(جُستاری در انسان شناسی قرآنی)

علی راد

(استادیار دانشگاه تهران)

سرشناسی: راد، علی، ۱۳۵۶ -

عنوان: ونام بدیدآور: انسان در تراز قرآن (جُستاری درانسان‌شناسی قرآنی)/

علی، راد، ویران‌زار، مصطفی پورنجاتی.

مشخصات نشر: قم: موسسه علمی فرهنگی دارالحدیث، سازمان چاپ و نشر، ۱۳۹۳.

مشخصات فیزیکی: ۲۲ ص؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س م

ISBN: 978 - 964 - 493 - 772 - 9

وضعیت فهرست نویسی: الفبا

یادداشت: کتابنامه: ۲۰۰۰ - ۲۱؛ همچنین به صورت زیر نویس.

یادداشت: نمایه.

عنوان دیگر: جُستاری در انسان‌شناسی قرآنی.

موضوع: انسان (اسلام) -- جنبه‌های قرآنی.

موضوع: انسان‌شناسی -- جنبه‌های قرآنی.

رده بندی کنگره: ۱۳۹۳ ۲۸الف/۱۰۴ BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵۹

شماره کتابشناسی ملی: ۳۴۵۵۹۹۱

انسان در تراز قرآن

مجموعه‌ای در انسان‌شناسی قرآنی

مؤلف: علی راد (استادیار دانشگاه تهران)

ویراستار: مصطفی پورنجانی

محقق ارشد: علی اکبری

نمونه خنجر: علی نقی نگران، محمود سپاسی، محمدعلی دباغی

پژوهنده: سید امیر بیت الله

ناشر: سازمان چاپ و نشر دارالحدیث

چاپ: اول / ۳۳

چاپخانه: دارالحدیث

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۸۲۰۰ تومان

سازمان چاپ و نشر

فروشگاه قرآن حدیث

دفتر مرکزی: قم، میدان شهدا، خیابان معلم - لاک ۲۵ - تلفن: ۰۲۵ - ۳۷۷۴۰۵۲۳ - فاکس:

۰۲۵ - ۳۷۷۴۰۵۷۱ / ص. پ ۴۴۶۸ / ۳۷۱۸۵

نمایشگاه دائمی علوم حدیث (قم، خیابان معلم) تلفن: ۰۲۵ - ۳۷۷۴۰۵۰۵ - فروشگاه شماره

«۲» (قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه همکف پلاک ۲۹) تلفن: ۰۲۵ - ۳۷۸۴۳۳۰۹ /

۰۲۵ - ۳۷۸۴۳۳۱۰

فروشگاه شماره «۳» (شهر ری، حرم حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام) تلفن:

۰۲۱ - ۵۵۹۵۲۸۶۲

فروشگاه شماره «۴» (مشهد مقدس، چهار راه شهدا، ضلع شمالی باغ نادری، مجتمع فرهنگی

تجاری گنجینه کتاب، طبقه همکف: ۳ - ۲۲۴۰۰۶۲ - ۰۵۱۱

<http://darolhadith.ir>

darolhadith.20@gmail.com ISBN: 978 - 964 - 493 - 772 - 9

* کلیه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است

فهرست مطالب

۱۱	سخن آغاز
۱۵	فصل نخست. انسان، هیچ هست یافته
۱۵	اشاره
۱۷	یقین به آفرینش
۱۷	اشاره
۱۷	یحیی علیه السلام، تمثیل آفرینش
۱۹	الله، آفریدگار انسان
۱۹	انسان، هیچ هست یافته
۲۱	فراسوی آفرینش انسان
۲۵	تردید در آفرینش
۲۵	اشاره
۲۷	انسان، منکر رستاخیز
۲۷	تردید و تذکر
۲۸	خاستگاه تردید
۲۸	نسیان

۲۹	فقدان عقلانیت
۳۰	عناد
۳۲	فصل دوم: نیکوترین آفریده
۳۳	اشاره
۳۴	انسان، تبلور آفرینش احسن
۳۵	خیر کثیر
۳۵	اسب و سازواری
۳۶	نفس روح
۳۷	تأکیدی تضاد
۳۸	عقلانیت مختلف و ستاخیز
۳۸	کرامت و فضیلت انسان
۴۳	فصل سوم: آفرینشی هدفمند
۴۳	اشاره
۴۵	قرآن و هدف آفرینش
۴۵	۱. تبیین هدف
۴۵	الف - عملکرد برتر
۵۱	ب - پرستش خداوند
۵۳	ج - آگاهی از قدرت و علم خداوند
۵۱	د - رحمت یا اختلاف
۵۷	تلفیق و پیوند اهداف آفرینش انسان
۵۹	۲. نفی پوچ گرایی
۶۱	نفی لعب

۶۲	نقی عیث
۶۴	نتیجه گیری
۶۹	فصل چهارم: راه و توشه
۶۹	اشاره
۷۱	
۷۱	شناخت ر
۷۴	را خدا ی
۷۷	ره یافت ها
۷۸	توشه
۸۱	توشه علمی؛ راه راهنما
۸۲	توشه عملی و تلاش صالح
۸۲	تعالی و سعی انسان
۸۶	توشه اخلاقی؛ منش خداگونه
۸۹	فصل پنجم: همراه با راهنمایان
۸۹	اشاره
۹۰	الف - منذر و هادی
۹۰	منذر
۹۱	هادی
۹۱	تفاوت منذر با هادی
۹۱	تفاوت انذار و هدایت
۹۴	ب - امام
۹۷	ویژگی های راهنمایان

- ۹۷..... ۱. هم جنس بشر
- ۹۸..... ۲. جعل الهی
- ۹۹..... ۳. هدایت به امر
- ۱۰۰..... ۴. وحی خیرات
- ۱۰۲..... ۵. عبادت مستمر
- ۱۰۳..... ۶. صبر و یقین
- ۱۰۴..... حاکم یا امام
- ۱۰۴..... اوقات
- ۱۰۹..... فصل ششم. ستایش و بندگی
- ۱۰۹..... اشاره
- ۱۱۰..... سجده، نماد ستایش خداوند
- ۱۱۰..... سجده در قرآن
- ۱۱۱..... معناشناسی
- ۱۱۵..... گونه‌ها
- ۱۱۶..... ستایشگران
- ۱۱۷..... آسمان و زمین
- ۱۱۹..... سایه‌ها
- ۱۲۱..... گیاهان و درختان
- ۱۲۲..... فرشتگان
- ۱۲۳..... انسان
- ۱۲۹..... نشانگان ستایش
- ۱۲۹..... تمایز مؤمنانه در قیامت

۱۳۰	 نشانگان اسلام
۱۳۰	 گرد عبادت
۱۳۳	 فصل هفتم: مرزهای الهی
۱۳۳	 اشاره
۱۳۴	 حرام؛ مرزهای شریعت
۱۳۴	 معنای اساسی حرام
۱۳۹	 سبکی‌شناسی قرآن در بیان مرزهای شریعت
۱۴۰	 الف - نفی از عمل
۱۴۰	 ب - توسیع عمل به عناوین مجرمانه
۱۴۱	 ج - نفی مشروعیت عمل
۱۴۱	 د - نفی رضایت، جویب الهی و خبر بودن
۱۴۱	 هـ - تبیین پیامدهای ناگوار جنسی و اخروی رفتار
۱۴۲	 و - اعراض و نفرت پیامبران الهی
۱۴۲	 منشأ و خاستگاه حرمت
۱۵۰	 گستره حرام در قرآن
۱۵۱	 الف - عقاید
۱۵۵	 ب - گفتارها
۱۵۸	 ج - رفتارها
۱۵۹	 امنیتی و نظامی
۱۶۱	 جنسی
۱۶۳	 فرهنگی - اجتماعی
۱۶۶	 اقتصادی

۱۶۷	اخلاقی
۱۷۰	د - خوردنی‌ها و نوشیدنی‌های حرام
۱۷۴	خبائث
۱۷۵	فلسفه و حکمت حرام
۱۷۷	اضطرار و حرام
۱۷۹	فصل هشتم: دشمن
۱۷۹	اشا
۱۸۳	ابلیس، دشمن بیرونی
۱۸۳	دشمنی در مراحل آفرینش
۱۸۸	پیام‌ها
۱۸۹	دشمنی در بهشت
۱۹۶	پایان فریب ابلیس، سقوط آدم
۱۹۸	دشمنی در دنیا
۲۰۱	۲. نفس، دشمن درونی
۲۰۵	کتابنامه
۲۱۳	فهرست آیات
۲۳۲	فهرست روایات

سخن آغاز

مسئله اصلی قرآن، تبیین و تنظیم رابطه انسان با خدا، خود و دیگران است؛ موضوع قرآن انسان را هدایت اوست؛ از این رو محور و مبنای گزاره‌ها و آموزه‌های آن «انسان» می‌باشد. هدف نهایی رهنمودهای قرآنی، گرایش انسان به سوی کمال و تعیین خطوط کلی و چارچوب تعامل وی با مجموعه هستی در هر مرحله از گوناگون است؛ بنابراین قرآن کریم، کتاب هدایت انسانها در همه اعصار بوده و فراخنای زمین و گستره زمان، همواره حوزه نورافشانی خورشید هدایت این کتاب آسمانی است. نور هدایت قرآن در همه آفاق مرزهای بشری تابان است: «وما هی الا ذکری للبشر»^۱؛ «وما هو الا ذکر للعالمین»^۲ و این پیغام الهی، ویژه دوره، اقلیم و یا نژادی خاص نیست.^۳

از آنجا که قرآن اصیل‌ترین کتاب هدایت به شمار می‌رود، هیچ‌کس در مسائل اساسی سعادت و شقاوت انسانی را فروگذار نکرده است؛ چنانچه

۱. مدثر: ۳۶.

۲. قلم: ۵۲.

۳. تفسیر تفسیر، ج ۱، ص ۳۱.

خدای تعالی می‌فرماید: «ما فرطنا فی الكتاب من شیء».^۱ از این رو با توجه به اصالت جایگاه قرآن در نظام معرفتی اسلام، در آینه روایات از آن با عنوان مرهمنامه^۲ و طعام (معنوی) آماده الهی،^۳ و در بیانات مفسران و فقیهان شیعه و سنی، با تعبیری چون اساسنامه و قانون‌واره حیات فردی و اجتماعی بشریت و جامع امتیازهای کتاب‌های آسمانی پیشین یاد شده است.^۴ از این رو هدایت قرآن برای همگان سودمند بوده و همه بشریت به آن ترمند است؛ همچون آبی زلال و گوارا که به حیات همه زندگان حیات بخشد و سیاه و هیچ موجود زنده‌ای در هیچ دوره و سرزمینی از آن بی‌نیاز نیست.

مجموعه «انسان در تراز قرآن» با روش تفسیر موضوعی به بازشناسی نگرش قرآن به انسان، نظام هستی پرداخته و هدف اصلی آن نشان دادن رویکرد قرآنی به احاطه و فرجام حیات انسان است. در این جلد، هشت مسئله مورد بررسی قرار گرفته‌اند که عبارتند از: «انسان، هیچ هست‌یافته»، «نیکوترین آفریده»، «آفرینشی‌ها منتهی»، «راه و توشه»، «همراه بسا راهنمایان»، «ستایش و بندگی»، «مرواریدی الهی» و «دشمن»؛ در جلدهای پسین نیز ابعاد دیگری از آموزه انسان‌شناسی قرآنی ارائه خواهد شد.

۱. انعام: ۳۸. «ما هیچ چیز را در این کتاب فروگذار نکردیم».

۲. اشاره به روایتی از پیامبر ﷺ دارد که فرمودند: «القرآن هو الدواء» (ر.ک: بحار، ج ۹۲، ص ۱۷۶، ح ۴).

۳. اشاره به روایت نبوی دارد: «القرآن مادیه الله فاعلموا مأدیه ما استطعتم» (ر.ک: بحار الانوار، ج ۸۹، ص ۱۹).

۴. برای آگاهی بیشتر از این دیدگاه‌ها بنگرید: مجمع البیان، ج ۱، ص ۳۶۹ و ج ۶، ص ۱۹۹، تفسیر الاصفی، ج ۱، ص ۸، تفسیر کنز الدقائق، ج ۱، ص ۳، البیان فی تفسیر القرآن، ص ۲۴.

۵. ر.ک: تفسیر تسنیم، ج ۱، ص ۳۲.

در پایان از نکته‌سنجی‌ها و باریک‌بینی‌های ارزیاب محترم کتاب جناب حجة الاسلام والمسلمین عبدالهادی مسعودی، ریاست محترم پژوهشکده تفسیر اهل بیت (علیهم‌السلام) که با ملاحظات سودمندشان بر کمال این کتاب افزودند، سپاسگزاری می‌کنم. همچنین از پی‌گیری‌های مستمر مدیر اجرایی پژوهشکده جناب حجة الاسلام والمسلمین سید مرتضی طباطبائی و سایر همکاران عزیز در مراحل تدوین، ویرایش و نشر تشکر می‌کنم.

علی راد

غدیر ۱۴۳۴ ق